

HUURDERS MET DEMENTIE

WAT WONINGCORPORATIES KUNNEN BIJDAGEN
AAN EEN DEMENTIEVRIENDELIJKE GEMEENSCHAP

Colofon

Uitgave: Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric en Zet, december 2015

Auteurs: Ing. Ben Kaelen en drs. Fanny van Crey

Vormgeving: studio Ten Bosch
Fotografie: www.onthoumens.be

Wij bedanken de geïnterviewden voor hun bijdrage en woningcorporatie Casade voor haar medewerking aan deze verkenning.

Deze uitgave is gratis als digitaal pdf-bestand te downloaden via www.pgraad.com en www.wijzijnzet.nl

De teksten in deze uitgave mogen worden ingezet om een dementievriendelijke samenleving dichterbij te brengen. Bronvermelding wordt op prijs gesteld.

De Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric is een Brabants kennis- en expertisenetwerk, waarin naast doelgroepbelangenbehartigers (Alzheimerafdelingen) alle disciplines op het gebied van psychogeriatric, middels deskundige sleutelfiguren uit de verschillende sectoren, zijn vertegenwoordigd.

Zet is de verbindende schakel naar een leefbare, vitale, inclusieve en dementievriendelijke samenleving.

INHOUD

VOORWOORD pag. 5

1 NAAR EEN DEMENTIEVRIENDELIJK BRABANT pag. 6

2 DE NOODZAAK VAN DEMENTIEVRIENDELIJKE WONINGCORPORATIES pag. 10

3 WAT IS EEN DEMENTIEVRIENDELIJKE WONINGCORPORATIE? pag. 14

4 DE IMPACT VAN DEMENTIE pag. 16

5 HULP VOOR HUURDERS MET DEMENTIE pag. 20

6 WAT CORPORATIES KUNNEN DOEN VOOR HUURDERS MET DEMENTIE pag. 24

7 CONCLUSIES pag. 32

VOORWOORD

Als je regelmatig de weg kwijt bent in je hoofd, je huis en je omgeving is het extra noodzakelijk, dat je huis en omgeving op orde zijn. Dat er mensen zijn die je zo nodig bij de hand pakken en weer de weg wijzen. Dit is in een notendop het probleem van mensen die gaan dementeren.

Er wonen veel mensen met dementie in Noord-Brabant. Het aantal loopt op van ruim 38.000 nu tot ruim 60.000 in 2030. We weten dat 70 tot 80% thuis zal blijven wonen en dat rond elke persoon met dementie drie mantelzorgers actief zijn, die zich meestal zwaar belast voelen. Als samenleving zullen we de komende jaren dan ook alle zeilen moeten bijzetten om de kwaliteit van leven van mensen met dementie en hun mantelzorgers overeind te houden.

De Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric (PGraad) werkt samen met Zet en met steun van de provincie Noord-Brabant aan dementievriendelijke gemeenten of gemeenschappen (DVG). Naast goede zorg, goede sociale contacten en participatie speelt goed wonen hierin een grote rol. Werk aan de winkel dus voor woningcorporaties, want Brabanders met dementie zijn vaak huurders van corporatiewoningen.

Wat kunnen woningcorporaties doen, om de woonkwaliteit voor huurders met dementie te verbeteren? Casade uit Waalwijk is bereid geweest mee te werken aan een verkennend onderzoek naar het antwoord op deze vraag. Duidelijk een nieuw terrein voor woningcorporaties.

De voorliggende publicatie bevat - naast een beknopte beschrijving van de dementie-problematiek - een aantal praktische suggesties voor het verbeteren van de woning en de woonomgeving en het vergroten van de kennis van huismeesters en andere direct betrokkenen van woningcorporaties.

Casade zet de eerste stap. Wat ons betreft is dat meteen een uitnodiging aan andere woningcorporaties om mee te bouwen aan een dementievriendelijke samenleving. Wij bieden hen samen met Zet graag de nodige ondersteuning.

Harrie Kemps, voorzitter PGraad

1

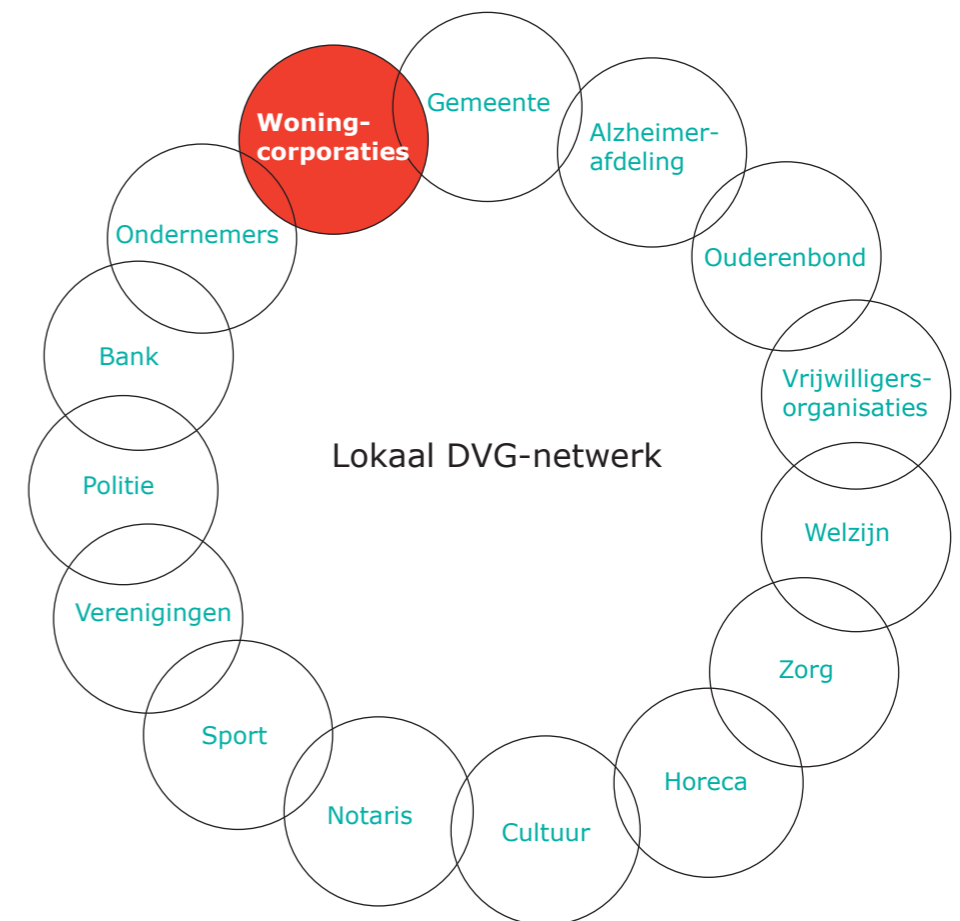
NAAR EEN DEMENTIEVRIENDELIJK BRABANT

De provincie Noord-Brabant wil al haar inwoners een dementievriendelijke leefomgeving bieden. In een 'dementievriendelijke samenleving' voelen mensen met dementie en hun mantelzorgers zich thuis, kunnen zij blijven participeren en ontvangen zij goede ondersteuning 'thuis' in de eigen wijk of kern.

Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric (PGraad) en Zet stimuleren en ondersteunen samen met lokale, regionale, provinciale en interregionale partners het realiseren van **dementievriendelijke gemeenten of gemeenschappen (DVG)** in Noord-Brabant. Woningcorporaties spelen een cruciale rol in de lokale DVG-netwerken.

Op dit moment participeren 26 gemeenten in Noord-Brabant in de DVG-beweging. De komende jaren is het streven om uiteindelijk heel de provincie dementievriendelijk te maken.

DE KERN VAN EEN DEMENTIE-VRIENDELIJKE GEMEENTE OF GEMEENSCHAP (DVG):

- Een mensvriendelijke samenleving waarin mensen ontspannen met elkaar omgaan en voor elkaar zorgen.
- Ruimte voor mensen die 'anders' zijn. Door in het bijzonder aandacht te besteden aan de ziekte dementie, wil het DVG-netwerk het bewustzijn en kennis over dementie vergroten. Om zo uiteindelijk de levenskwaliteit van mensen met dementie, hun familie en mantelzorgers te bevorderen.
- Een woon- en leefsituatie waarin mensen met dementie zich thuis, vertrouwd en veilig voelen.
- Zowel mensen met dementie als mantelzorgers kunnen in de eigen thuissituatie voldoende ondersteuning, begeleiding en zorg ontvangen.
- Een voorzieningenniveau dat mensen met dementie en hun mantelzorgers optimale mogelijkheden biedt om te blijven participeren. Stakeholders uit verschillende sectoren dragen hieraan bij.

WAAR RICHT DE BEWEGING ZICH OP?

1.	Naar een andere beeldvorming	Weg met de taboes!
2.	Naar meer kennis	Inzicht biedt uitzicht
3.	Naar een betere integratie	Mensen met dementie tellen mee
4.	Naar meer ontmoetingen	Samen
5.	Naar betere contacten tussen generaties	Voor jong en oud
6.	Naar meer welzijn	Warme zorg
7.	Naar meer autonomie	Burgers zoals u en ik
8.	Naar lagere drempels	Iedereen welkom!
9.	Naar een veiligere samenleving	Veilig thuis!
10.	Naar de mobilisatie van een hele gemeente	Gemeentebreed

WAT IS DEMENTIE?

Dementie is een verzamelnaam voor alle ziektes die een negatieve invloed hebben op het verstandelijk vermogen (waaronder het geheugen), de stemming en het gedrag. De eerste verschijnselen van dementie verschillen per persoon en per ziekte. Meestal kaart de partner of familielid het zogenaamde 'niet pluis gevoel' aan. Aanleiding zijn vaak subtiele maar terugkerende geheugenklachten, gedragsproblemen en veranderingen in karakter.

Meestal begint het met subtiele gedragsveranderingen. Alles waar iemand het hoofd bij moet houden, kost een persoon met dementie extra inspanning: een televisie-uitzending, een gesprek volgen, plannen maken, dingen op een rijtje zetten, administratie bijhouden, problemen oplossen en beslissingen nemen. Deze veranderingen doen zich niet van de ene dag op de andere voor. Bij de ziekte van Alzheimer treden de eerste verschijnselen meestal geleidelijk op. Bij vasculaire dementie zijn deze veranderingen vaak abrupter. Iemand met dementie kan zijn beperkingen in het begin nog wel verbergen. Vrij snel ontstaan echter problemen in het dagelijkse leven, in de huishouding en met de omgeving.

Meest voorkomende vormen van dementie

De ziekte van Alzheimer is met 70% de meest voorkomende vorm van dementie in Nederland. Onderzoekers denken dat eiwitophopingen in de zenuwcellen van de hersenen de oorzaak zijn. Vasculaire dementie is naast de ziekte van Alzheimer, de meest voorkomende vorm van dementie. Een storing in de bloedvoorziening in de hersenen is de oorzaak van deze ziekte. Bij ongeveer 16% van mensen met dementie zijn de verschijnselen het gevolg van stoornissen in de doorbloeding van de hersenen, zoals een beroerte.

Bron: website Alzheimer Nederland

2

DE NOODZAAK VAN DEMENTIEVRIENDELIJKE WONINGCORPORATIES

De veranderingen in de AWBZ en de decentralisaties in de zorg maken het noodzakelijk dat burgers langer zelfstandig thuis blijven wonen. Dat geldt dus ook voor mensen met dementie. Op dit moment woont naar schatting 70% van deze groep thuis. De verwachting is dat dit aantal de komende jaren zal stijgen naar 80%. Daar komt bij dat het aantal mensen met dementie de komende jaren door de dubbele vergrijzing in Brabant enorm zal stijgen.

LANGER THUIS WONEN MET DEMENTIE

Het wonen met ondersteuning, zoals dat de afgelopen decennia in Nederland is ontwikkeld, zal in de toekomst onbetaalbaar blijken. De sociaal-demografische cijfers zijn daar debet aan. Veel mensen zijn op zoek naar een passende woning waar zij, ook met dementie (of andere gezondheidsproblemen), thuis kunnen blijven wonen.

In 2014 heeft de PGraad in samenwerking met Zet een verkenning uitgevoerd naar het 'thuis' wonen met dementie in Noord-Brabant. Dit heeft geresulteerd in een publicatie met daarin oplossingsrichtingen voor diverse stakeholders zoals gemeenten, zorgverzekeraars en aanbieders van ondersteuning, welzijn, zorg en wonen (zie kader). Zij spelen allemaal een grote of kleinere rol bij het mogelijk maken van langer zelfstandig thuis wonen met dementie.

STEEDS MEER HUURDERS MET DEMENTIE

Mensen leven gemiddeld acht jaar met dementie. Mede door de veranderingen in het zorgstelsel leven mensen met dementie voor het grootste deel thuis. Daarmee krijgen ook woningcorporaties steeds vaker te maken met huurders met dementie. In Noord-Brabant wonen 13.115 mensen met dementie in een huurwoning (schatting obv cijfers Alzheimer Nederland en CBS). Bovendien neemt het aantal mensen met een complexe en chronische zorgvraag onder de groep huurders toe. Steeds meer mensen die voorheen in aanmerking kwamen voor een verblijfsindicatie in een zorginstelling, moeten nu thuis blijven wonen en daar hun benodigde zorg of ondersteuning ontvangen. De overheid heeft de zorgverlening van verpleeg- en verzorgingshuizen beschreven in zorgzwaartepakketten (ZZP's). In een ZZP staat op welke zorg iemand recht heeft en welke ondersteuning daarbij hoort. Cliënten die de indicatie ZZP 3 hebben gekregen, komen vanaf 2015 niet meer in aanmerking voor een plaats in een zorginstelling.

HET BELANG VAN GERICHT BELEID

Des te belangrijker en urgenter is het voor woningcorporaties om gericht beleid te ontwikkelen voor kwetsbare huurders (al dan niet met dementie). Maatregelen voor huurders met dementie komen vaak ook ten goede voor andere groepen van kwetsbare huurders (en andersom), zoals mensen met psychische en verstandelijke beperkingen.

AANTAL THUISWONENDE MENSEN MET DEMENTIE IN NOORD-BRABANT

Aantal mensen met dementie in Noord-Brabant:

Populatie	2015	2020	2030
Totale groep	38.236	44.814	60.688
40 t/m 64 jarigen	3.595	3.699	3.558
65 plussers	34.642	41.115	57.130

- Van de totale groep mensen met dementie in 2015 (38.236) woont circa 70% thuis. Dit zijn dus 26.765 mensen (Bron: Alzheimer Nederland).
- In 2015 zijn er 1.066.980 woningen in Noord-Brabant, waarvan circa 51% koop en 49% huur (CBS, 2014). Op basis van deze cijfers wonen in Noord-Brabant in 2015 in totaal 13.115 mensen met dementie in een huurwoning.

OPLOSSINGS- RICHTINGEN VOOR LANGER THUIS WONEN MET DEMENTIE

- Als burger goed voorbereid zijn op je eigen toekomst: bewust zijn op wat de toekomst kan brengen en wat de mogelijkheden/maatregelen zijn om daarmee rekening te houden.
- Werken aan een dementievriendelijke gemeenschap: uitgangspunt is dat mensen met dementie kunnen blijven meedraaien in de lokale gemeenschap, deel kunnen nemen aan het openbare leven en zich veilig en vertrouwd voelen in de eigen wijk.
- Overeind houden van mantelzorg: de cruciale factor die het thuis wonen voor de persoon met dementie mogelijk maakt.
- Kunnen blijven wonen in eigen huis of eigen omgeving al dan niet samen met mantelzorg.

Bron: Dementie en 'thuis' wonen (PGraad, 2014)

3

WAT IS EEN DEMENTIEVRIENDELIJKE WONINGCORPORATIE?

Als vervolg op de eerder aangehaalde verkenning hebben de PGraad en Zet in 2015 een onderzoek uitgevoerd om in beeld te krijgen hoe woningcorporaties kunnen bijdragen aan dementievriendelijk wonen voor huurders met dementie en hun mantelzorgers. De kernvraag: wat is een dementievriendelijke woningcorporatie?

ONDERZOEK BIJ CASADE IN WAALWIJK

Het onderzoek is uitgevoerd bij woningcorporatie Casade, gevestigd in Waalwijk, één van de koplopergemeenten in de DVG-beweging. Casade is een woningcorporatie die naast haar corebusiness van bouwen, beheren en verhuren van woningen, ook oog heeft voor de leefwereld van haar kwetsbare huurders. Vanuit dit oogpunt is Casade bereid geweest mee te werken aan een verkennend onderzoek om in beeld te krijgen hoe woningcorporaties kunnen bijdragen aan dementievriendelijk wonen. Casade wil de uitkomsten gebruiken als input voor haar beleid gericht op kwetsbare huurders met zorgvragen (al dan niet met dementie). Bijvoorbeeld door haar woningvoorraad zodanig te

transformeren dat het mogelijk wordt om langer in de eigen omgeving te kunnen blijven wonen, ook als er zich zorgvragen aandienen. Ook wil Casade een koppeling maken met andere stakeholders in Waalwijk, zodat zij vanuit een gedeelde visie langer thuis wonen (met dementie) mogelijk kunnen maken. Bijvoorbeeld via het DVG samenwerkingsverband.

WAT IS ER NODIG?

Twee adviseurs van Zet hebben in juni en juli 2015 gesprekken gevoerd met twaalf huurders met dementie, meestal samen met hun mantelzorgers. *Wat zijn hun ervaringen, wensen en behoeften als het gaat om wonen met dementie? Wie heeft hen daarbij begeleid of geholpen? Daarnaast heeft Zet interviews uitgevoerd met medewerkers van Casade, in verschillende typen functies; medewerker klantcontactcentrum, wijkconsulent, conceptontwikkelaars en management. Aan welke criteria voldoet volgens hen een dementievriendelijke woningcorporatie en welke praktische handvatten zijn daarvoor te formuleren?*

ERVARINGEN EN TIPS

In deze publicatie staan succesfactoren en knelpunten die zowel huurders met dementie, hun mantelzorgers als medewerkers van Casade ervaren. Daarnaast hun tips voor andere woningcorporaties die dementievriendelijk(er) willen worden. Ook biedt de brochure een inblik op de persoonlijke situatie waarin huurders met dementie verkeren die langer thuis blijven wonen. Hun uitspraken zijn uiteraard geanonimiseerd en de namen zijn gefingeerd.

4

DE IMPACT VAN DEMENTIE

Ieder jaar krijgen ruim 13.000 mensen in Nederland van hun arts te horen dat ze een vorm van dementie hebben (bron: Ministerie van VWS). Na deze ingrijpende boodschap begint een proces dat vaak gepaard gaat met veel onzekerheid en verdriet. Want hoe nu verder? Wat gebeurt er wanneer mijn geheugen me steeds meer in de steek laat? Ben ik mezelf nog wel? Herken ik mijn eigen familie en vrienden later nog wel? Hoe kan ik met dementie een waardig leven blijven leiden? Echtparen of stellen die wat verder in het dementeringsproces zitten, leven vaak met de dag. De meeste mensen willen zoveel mogelijk genieten van de dingen die ze wel kunnen en staan niet graag lang stil bij problemen die in de toekomst kunnen spelen.

MANTELZORG BIJ DEMENTIE

Brabant telt momenteel zo'n 115.000 mantelzorgers die zorgen voor een naaste met dementie. Mantelzorgers vormen de ruggengraat in de zorg voor mensen met dementie. Zonder hen wordt het moeilijk om langer thuis wonen met dementie echt mogelijk te maken. Rondom één persoon met dementie zijn naar schatting drie mantelzorgers betrokken. Zij voorkomen dat er in een relatief vroeg stadium hoge zorgkosten worden gemaakt door bijvoorbeeld opname in een langdurige zorgsetting. Maar bovenal kunnen mensen met dementie door zorg van hun familie en vrienden langer in de eigen vertrouwde thuisomgeving blijven wonen.

"Ik ben gewoon vergeetachtig. Het lijkt wel alsof mijn hoofd te vol zit van alle dingen die ik in mijn leven heb meegemaakt en er niks meer bij kan. Het gaat over grote en kleine dingen. Ik vergeet wel eens betalingen op tijd over te maken of kom erachter dat ik een afspraak ben vergeten. Ik vind het lastig dat nu het woord dementie is gevallen. Ik merk dat mijn kinderen, familie en vrienden anders naar mij kijken en me gaan betuttelen. Alleen zij weten ervan, aan mijn burens en op het zangkoor heb ik het nog niet verteld."

Mevrouw van der Laan
(79 jaar, beginnende dementie en woont zelfstandig)

MANTELZORGERS ZIJN ONMISBAAR

Mantelzorgers bieden het leeuwendeel van de zorg, begeleiding en toezicht voor mensen met dementie. Vier van de tien Brabantse mantelzorgers zorgen voor mensen met dementie. Het aantal mantelzorgers neemt toe met de groei van het aantal mensen met dementie:

	2015	2020	2030
Mantelzorgers	114.709	134.442	182.063

Wie zijn de mantelzorgers?

- Vaak zijn dit partners en kinderen
- 40% van de mantelzorgers is ouder dan 65 jaar
- Oudere partners zijn vaak de enige mantelzorger (85%)
- 40% van de mantelzorgers is tussen de 45 en 65 jaar
- Alleenstaande ouderen met dementie - waaronder veel vrouwen - vallen vooral terug op (schoon-)dochters
- Bij zorgende kinderen en andere familieleden wordt de zorg vaker verdeeld

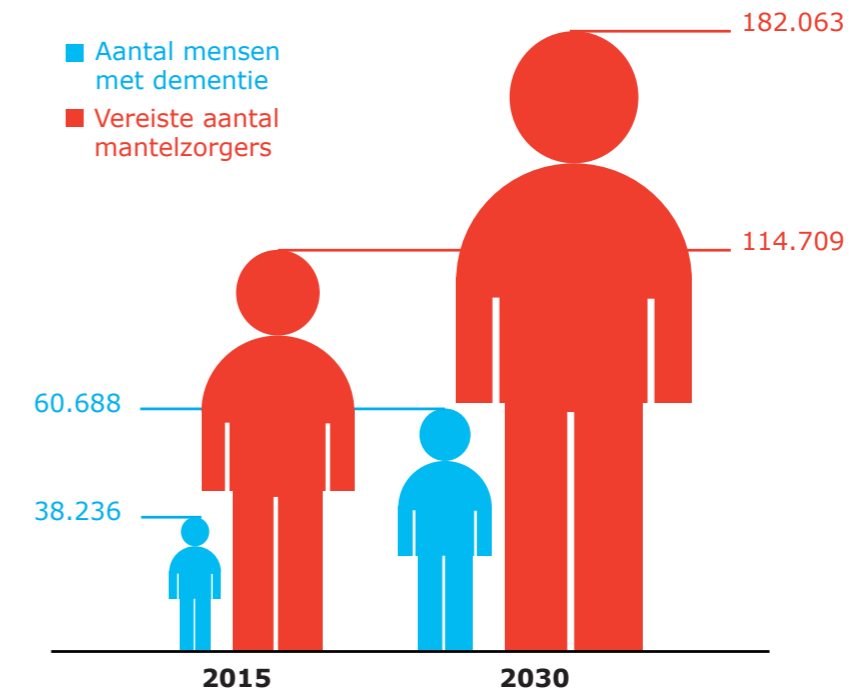
Bron: Factsheet dementie 2015 provincie Noord-Brabant (PGraad, 2015)

"Ik verzorg hem totdat ik niet meer kan. We willen hier zo lang als het kan samen wonen en genieten. We hebben elkaar nodig. Hij helpt mij met lopen want ik ben aan één oog blind en bots snel tegen dingen aan. En ik help hem. We zijn al vijftig jaar getrouwd en kunnen elkaar niet missen. We vullen elkaar aan."

Mijnheer (81 jaar, beginnende dementie) en Mevrouw De Wit (79 jaar, partner en mantelzorger)

"Mijn man leeft in zijn eigen wereld. Ik moet constant op mijn hoede zijn en ook denken voor hem. Simpele uitstapjes zoals uit eten gaan zijn onmogelijk geworden. Mijn man gaat twee keer per week naar de zorgboerderij. Dat bevalt ons goed. Ze weten hoe ze met hem het beste om kunnen gaan en geven goede begeleiding. Dan heb ik een dag in de week even tijd voor mezelf."

Mevrouw Van den Broek, (62 jaar, partner en mantelzorger).

OVERBELASTING MANTELZORGERS

Dementie is niet alleen een zeer ingrijpende aandoening voor de patiënt, maar ook voor de mantelzorger. Wanneer het dementieproces vordert en de zorgzwaarte toeneemt, neemt ook de druk op de schouder van de mantelzorger toe. Vaak vraagt iemand met dementie bijna 24 uur per dag aandacht en oplettendheid. Ook moeten zij leren omgaan met het veranderend gedrag van hun naaste, de veranderingen in de persoonlijkheid, de toenemende afhankelijkheid en uiteindelijk het verlies van een dierbare. De overbelasting van mantelzorgers in de thuissituatie is hoog. Enkele cijfers uit de factsheet dementie 2015 van de provincie Noord-Brabant (PGraad, 2015):

- Ruim 50% van de mantelzorgers voelt zich tamelijk tot zeer belast.
- Bijna 80% van de mantelzorgers geeft aan moeite te hebben met de veranderingen in het gedrag van zijn naaste.
- 61% heeft behoefte aan ondersteuning bij het omgaan met gedragsverandering van zijn naaste.
- Het nooit kunnen loslaten van de situatie van de naaste wordt door 84% van de mantelzorgers als belastend ervaren.
- Ook het voortdurend aandacht vragen aan de mantelzorger wordt door meer dan 83% van de mantelzorgers als druk ervaren.

Te zware belasting kan in sommige gevallen zelfs tot ontspoorde zorg leiden. Om mantelzorg vol te houden is het essentieel dat er ondersteuning en begeleiding beschikbaar is om overbelasting te voorkomen!

5

HULP VOOR HUURDERS MET DEMENTIE

De meeste mensen met dementie en hun mantelzorgers zijn niet of nauwelijks bezig met de veranderingen in de zorg. Zij weten wel dat de overheid bezuinigt en dat burgers zelf een groter deel van de zorgkosten moeten betalen. Ook zijn mensen wel redelijk bekend met het gegeven dat de overheid burgers stimuleert om langer thuis te wonen en dat zij steeds meer op eigen kracht moeten doen en met hulp van familieleden, vrienden en burens.

ANTICIPEREN BLIJKT MOEILIJK

De meeste mensen met dementie willen ook graag zo lang mogelijk thuis blijven wonen in hun eigen vertrouwde omgeving. Samen met hun partner of dichtbij familie, vrienden of burens. Maar zij vinden het lastig om aan te geven wat deze veranderingen persoonlijk voor hen betekenen en hoe ze daarop het beste kunnen anticiperen. Hierbij speelt ook mee dat veel mensen met dementie pas

gaan nadenken over zorgbehoeften en woonwensen nadat de ziekte zich heeft geopenbaard. Er wordt eerder in het leven (preventief) niet over nagedacht. Simpelweg omdat er nog geen problemen zijn.

Huurders (maar ook particuliere woningbezitters) treffen daardoor minder goed voorbereidingen om langer thuis te kunnen wonen. Zij sparen bijvoorbeeld niet voor toekomstige woningaanpassingen of zorgkosten. Ook stellen zij vaak een verhuizing naar een geschikter huis uit, vanwege de hogere huurprijzen van geschikte woningen (0-tredenwoningen, serviceappartement). Dat doen ze ook omdat er weinig aanbod is of omdat wachtlijsten te groot zijn. Ook zien mensen vaak op tegen de praktische rompslomp die een verhuizing met zich mee brengt.

“Bij de keuze voor onze woning destijds hebben we nooit nagedacht over de vraag of de woning geschikt is om ouder in te worden. Bijvoorbeeld wanneer we met gezondheidsproblemen te maken zouden krijgen. We hebben voor deze woning gekozen omdat het dicht bij het centrum ligt met alle nodige voorzieningen. We vinden het belangrijk om op loopafstand boodschappen te kunnen doen.”

Mijnheer Matoesea (79 jaar, lichte dementie) en mevrouw Matoesea (78 jaar, partner en mantelzorger)

GEMEENTEN GAAN UIT VAN EIGEN KRACHT

Sinds 1 januari 2015 is een belangrijke verandering in de zorg ingetreden. In het kader van de Wmo (Wet maatschappelijke ondersteuning) zijn taken van de AWBZ (Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten) overgeheveld naar gemeenten. Zo zijn gemeenten sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor ondersteuning en begeleiding van hun burgers. Gemeenten bepalen welke en hoeveel huishoudelijke hulp en dagbesteding kan worden geboden. Hierbij wordt eerst gekeken wat de burger en zijn directe omgeving zelf kan doen. De eigen kracht van de burger wordt eerst aangesproken. Dan pas wordt professionele hulp ingezet. Daar wordt bovendien sterk op bezuinigd.

GRENZEN AAN DE EIGEN KRACHT

Bemoeilijkende factor, zo blijkt uit de gesprekken, is dat mensen niet gewend zijn hun zorg in de thuissituatie zoveel mogelijk op eigen kracht te organiseren. En dat is helemaal lastig wanneer zij met de gevolgen van de ziekte dementie worden geconfronteerd. Zij hebben tijd nodig om in deze nieuwe rol te groeien en hebben soms begeleiding nodig bij het oppakken van de eigen regie. Bovendien ligt de zorgmarkt open, er komen veel nieuwe aanbieders bij en het is een oerwoud aan regels. Zelfs professionals geven aan hiermee te worstelen.

URGENTE BEHOEFTE

Passende zorg en ondersteuning dicht bij huis betekent dat er in de buurt een kwalitatief goed aanbod moet zijn dat tegemoet komt aan de ondersteuningsvragen van mensen. De meest urgente behoeften van thuiswonende mensen met dementie en hun mantelzorgers zijn in willekeurige volgorde:

- Informatie over ziektebeeld en verloop van de ziekte (inclusief informatie en voorlichting over het ouder worden en het geheugen).
- Informatie en advies over zorg- en hulpmogelijkheden.
- Cliëntsysteembegeleiding (consultatie, advies, emotionele begeleiding, bemiddeling, (zorg)coördinatie).
- Psycho-educatie.
- Ontmoeting en lotgenotencontact.
- Praktische hulp en/of respijt.
- Opvang, begeleiding.
- Toezicht.

Bron: Behoeftenkaart van mensen met dementie en hun mantelzorgers (PGraad, 2015)

HET BELANG VAN EEN LOKALE VRAAGBAAK

Dat leidt ertoe dat veel huurders niet scherp voor ogen hebben voor welke vragen ze waar terecht kunnen. Dat geldt ook voor vragen over wonen. In Waalwijk heeft men een dementieconsulent aangesteld die samen met de ergotherapeut een belangrijke vraagbaakfunctie vervult voor thuiswonende mensen met dementie en hun mantelzorgers. Zij bieden informatie over hulp- en zorgmogelijkheden in de thuissituatie en de dementieconsulent behartigt indien nodig de belangen van mensen met dementie en hun mantelzorgers. Mensen ervaren het als prettig en in veel gevallen als onmisbaar dat zij zonder afspraak bij een dementieconsulent terecht kunnen met acute vragen of problemen die spelen.

EXTRA AANDACHT VOOR ALLEENSTAANDEN MET DEMENTIE

Het merendeel van de huurders met (beginnende) dementie redt zich prima in hun woning, zeker als er een partner of mantelzorger in beeld is. Maar 44% van de mensen met dementie is alleenstaand en daarmee extra kwetsbaar wanneer hun dementeringsproces vordert. Een groot deel van deze groep is huurder bij een woningcorporatie.

ALERT EN VOORBEREID ZIJN OP HULPVragen

Bij erger wordende symptomen kunnen hulp- of ondersteuningsvragen van mensen met dementie bij de woningcorporatie toekomen, via bijvoorbeeld bureaus, vrijwilligers of mantelzorgers. Daarnaast kunnen wijkbeheerders of onderhoudsmedewerkers van woningcorporaties zelf hulpvragen signaleren bij mensen met dementie.

In alle gevallen is het van belang als woningcorporatie voldoende kennis van het ziektebeeld dementie in huis hebben, om huurders met dementie te kunnen herkennen, helpen (bijvoorbeeld met woningaanpassingen) of door te verwijzen naar lokale (zorg)professionals. Om te weten wat de medische achtergrond van een vraag tot bijvoorbeeld een woningaanpassing of een signaal van ondersteuning of overlast is, kan de corporatie bijvoorbeeld de dementieconsulent inschakelen of een ergotherapeut om advies vragen.

“Woningcorporaties moeten durven omgaan met de doelgroep. Meer te weten komen over wie ze zijn en wat ze meemaken. Alleen bij urgentie, wanneer iemand met dementie het thuis echt niet meer redt, is alles mogelijk. In het traject dat daaraan vooraf gaat, als mensen zich nog in het beginstadium van dementie bevinden, is vaak minder flexibiliteit en aandacht.”

Marianne de Jongh, dementieconsulent in Waalwijk

6

WAT CORPORATIES KUNNEN DOEN VOOR HUURDERS MET DEMENTIE

Woningcorporaties spelen een centrale rol in de mate van betaalbaarheid en leefbaarheid van woningen in de sociale huursector. Door de toename van het aantal kwetsbare huurders dat langer thuis wil wonen is het voor woningcorporaties nog belangrijker geworden aandacht te besteden aan nieuwe vormen van samenleven en wonen. Zij spelen een cruciale rol in het signaleren en zo nodig verbeteren van de woonsituatie van huurders met dementie. De oplossingen betreffen niet alleen de woning. Ook de directe leefomgeving is van invloed op het functioneren van kwetsbare mensen.

BIJDRAGEN AAN BEWUSTWORDING

Voordat zij zich daadwerkelijk kunnen voorbereiden op 'het langer zelfstandig thuis wonen' (met zorg aan huis), moeten huurders zich eerst bewust zijn van hun eigen mogelijke toekomstige zorgvragen en wat deze betekenen voor hun woonwensen. Ook medewerkers bij woningcorporaties moeten zich meer bewust worden van de toename van kwetsbare huurders met dementie en van de maatregelen die zij kunnen treffen om de woonsituatie van deze groep huurders te verbeteren. Daarnaast geldt samen met andere partijen de uitdaging om elkaars kennis en capaciteiten beter te benutten.

7 AANDACHTS- GEBIEDEN

Platform 31 onderscheidt zeven aandachtsgebieden waarop maatregelen kunnen worden genomen om te komen tot een dementievriendelijke woon- en leefomgeving:

- Gezondheidszorg: collectieve en individuele voorzieningen.
- Sociale omgeving: beschikbaarheid van sociaal netwerk, ontmoetingsmogelijkheden en respijtvoorzieningen.
- Participatiemogelijkheden: dagbesteding.
- Fysieke omgeving: veilige buitenruimte met aandacht voor sport- beweging en ontmoeting.
- Huisvesting: levensloopbestendige woningen en alternatieve woonvormen voor mensen met dementie.
- Vervoer.
- Toegang tot informatie.

WONINGEN AANPASSEN

Woningcorporaties moeten zich allereerst afvragen of de bestaande woningvoorraad geschikt is of geschikt gemaakt kan worden voor wonen met dementie. Over het algemeen wordt bij woningaanpassingen vaak gedacht aan ingrijpende, dure (bouwkundige) verbouwingen aan bijvoorbeeld entree, sanitair en slaapkamer of het aanbrengen van domotica en andere (zorg)technische hulpmiddelen. Vaak valt er ook al veel winst te behalen door het realiseren van kleine ingrepen, zoals:

- Meer lichtpunten voor een betere oriëntatie in de woning.
- Uit het zicht halen van de voordeur door er een gordijn voor te hangen, om zo dwalen tegen te gaan.
- Plaatsen van teksten of pictogrammen op kastjes en kamerdeuren, waarmee de inhoud van het kastje of de functie van de ruimte helder wordt.

Voor grotere aanpassingen, zoals bijvoorbeeld het vervangen van een gaskookplaat door een inductiekookplaat, is hulp nodig. Ook omdat niet iedere huurder deze aanpassing zelf kan betalen en dus een beroep moet doen op de gemeente in het kader van de Wmo. Een belangrijk aandachtspunt, aangezien vier van de vijf cliënten volgens CAK-gegevens een laag inkomen heeft en de Wmo-budgetten veelal fors onder druk staan.

INSPIREREND VOORBEELD

Een praktisch middel om de bewustwording te bevorderen is de Dementiewijzer van de gemeente Oisterwijk. In deze wijzer staan onder andere 20 tips over hoe om te gaan met mensen met dementie en via welke kanalen er meer informatie gezocht kan worden voor advies, begeleiding, hulp en ondersteuning bij dementie. Inclusief nuttige websites en telefoonnummers. Andere DVG-netwerken kunnen het model opvragen bij de PGraad om het naar hun eigen gemeenschap te vertalen.

“Over mogelijke zorgbehoeften hebben we bij onze verhuizing in 1995 totaal niet nagedacht. We waren toen allebei nog kernegezond. Pas later ga je nadenken over hoe veilig het in huis is en of alles wel kan. Pas toen mijn man ziek werd zagen we de tekortkomingen in onze woning. Zo is er bijvoorbeeld te weinig bergruimte voor onze scootmobielen en is de drempel naar de badkamer te hoog waardoor mijn man al twee keer is gevallen. Ik weet dat we voor aanpassingen aan de woning bij Casade terecht kunnen, maar dan moeten we de kosten waarschijnlijk zelf betalen.”

Mevrouw Scheffers, partner van man met dementie

HELPEN BIJ HET FORMULEREN VAN DE VRAAG

Huurders zijn vaak onvoldoende bekend met de mogelijkheden van woningaanpassingen en de invloed daarvan op de woonomgeving van mensen met dementie. Woningcorporaties (naast gemeenten) kunnen een rol oppakken in de bewustwording van (potentieel) kwetsbare huurders en hen hierbij ondersteuning bieden. Zo kan een huismeester of woonadviseur in een persoonlijk gesprek met de huurder samen de situatie thuis bekijken en een deskundig oordeel geven over de mate van dementievriendelijkheid van de woning en woonomgeving. Dit kan mensen overhalen de situatie serieus te nemen en ernaar te handelen.

PRAKTISCHE INFORMATIE EN ONDERSTEUNING BIEDEN

Belangrijke principes van een dementievriendelijke woning en woonomgeving zijn: herkenbaarheid, overzichtelijkheid, eenvoud van ruimte/inrichting en voldoende licht (Platform 31). Mensen willen weten wat handig is in hun situatie, waar ze het kunnen kopen of krijgen en welke (financiële) ondersteuning daarbij mogelijk is. Corporatiemedewerkers kunnen die hulp- en ondersteuningsvragen van huurders met dementie en hun mantelzorgers signaleren en hen doorverwijzen naar adviseurs bij gemeenten of welzijn- of zorginstellingen die specifieke kennis hebben over dementie en wonen. Het gaat bijvoorbeeld ook om praktische informatie waarvoor een netwerk van lokale partijen handig is: welke partijen hebben verstand van woningaanpassingen en waar kunnen mensen voorzieningen kopen of krijgen? De dementieconsulent of ergotherapeut heeft veel specifieke kennis over wat voor een huurder met dementie de beste aanpassing is en hoe dit het beste geregeld kan worden.

EEN VERANTWOORDE INVESTERING

Uiteraard doen woningcorporaties er goed aan ook bij het realiseren van nieuwbouw in te spelen op de groeiende groep huurders met dementie. Aedes en Actiz hebben daar een praktische toolkit voor ontwikkeld (zie bronnenlijst). In een goed aangepaste woning wonen huurders prettiger en veiliger en zullen zij langer blijven wonen. Bovendien is een woning met extra voorzieningen in te zetten voor een bredere doelgroep, door aanpassingen uit de zorgcontext te halen en in te steken op comfort- en veiligheidverhogende voorzieningen. Voorbeelden hiervan zijn inductiekoken en een slimme woonapp die verlichting automatisch regelt (ook op nachtelijke looproutes van een persoon met dementie).

WERKEN AAN INTEGRALE OPLOSSINGEN

Naast de maatregelen die woningcorporaties zelf kunnen treffen om bij te dragen aan een dementievriendelijke woon- en leefomgeving, kunnen zij ook in integrale samenwerking met gemeenten, zorgaanbieders, welzijnsinstellingen en andere lokale partijen oplossingen creëren waardoor mensen met dementie en hun mantelzorgers zo gemakkelijk, comfortabel en veilig mogelijk thuis kunnen wonen.

DE VISIE VAN CASADE

Ontmoeting en beweging stimuleren

“De fysieke woning en de veiligheid in de directe leefomgeving zijn elementen waarin onze woningcorporaties een rol kan oppakken. Belangrijk is om daarin prikkels te brengen die ontmoeting en beweging stimuleren. Het concept kan ook voor een brede doelgroep toegankelijk gemaakt worden. Over mensen met een beperking is relatief meer bekend dan ‘nieuwere’ doelgroepen zoals mensen met dementie, mensen met een psychische beperking en mantelzorgers. Dit zal in samenspel met andere organisaties opgepakt moeten worden. Een goed concept levert veel op en voorkomt dat mensen gaan verhuizen.”

Lysbeth Slotegraaf, conceptontwikkelaar

Insteken op cohesie

“Het is belangrijk het nabuurschap terug te halen. Op sociale cohesie moet flink worden ingestoken. Mensen moeten elkaar (weer) ontmoeten. Bijvoorbeeld in een multifunctionele accommodatie (MFA). Woningcorporaties kunnen daar

met het vastgoed op inspelen. Bijvoorbeeld uitnodigende ontmoetingsbankjes plaatsen aan de voorgevel van een gebouw.”

Jan van Kessel, vestigingsmanager

Niet over maar mét mensen praten

“Het belangrijkste is de kwaliteit van leven voor de huurder. Professionals moeten lef tonen, doorpakken en soms dus buiten de gebaande paden gaan. Niet óver mensen praten maar met mensen. Niet alleen reageren op incidentele vragen, maar proactief er op af gaan. Dit is een verantwoordelijkheid van iedere organisatie.”

Jeroen Cools, wijkconsulent en Dave Castelijns, wijkbeheerder

---

Mensen verder helpen

“De rol van Casade rondom langer thuis wonen met dementie ligt in eerste instantie bij het vastgoed. Daarnaast speelt Casade een rol in signalering door met name de medewerkers die in de wijk actief zijn. Het is niet alleen een kwestie van beleid maken maar ook een kentering in gedachtegang. Over de ontwikkeling rondom scheiden van wonen en zorg, moet je als medewerker sowieso kennis hebben. Alle medewerkers die klantcontacten hebben, kunnen de signalerende functie dan beter oppakken. Het beleid van Casade is om in principe geen ‘nee’ te zeggen tegen mensen, maar ze verder te helpen en door te verwijzen waar nodig. Het loopt dus in elkaar over met wat andere lokale organisaties doen.”

Lysbeth Slotegraaf, conceptontwikkelaar

TIPS

- Informeer huurders over de zorgveranderingen en het langer zelfstandig thuis wonen, bijvoorbeeld via informatie-bijeenkomsten over dementie of langer thuis wonen, digitale nieuwsbrieven of huis-aan-huis-bladen. 'Schrijf je tijdig in, ook als koper'. 'Wees slim bij verbouwingen'.
- Informeer huurders samen met de gemeente en andere partijen tijdig over de (financierings)mogelijkheden van woningaanpassingen en hoe ze deze kunnen aanvragen. Houd er rekening mee dat huurders pas een vraag formuleren als het probleem zich voordoet.
- Ontwikkel beleid specifiek voor kwetsbare huurders (met dementie) en borg dit in de organisatie. Bijvoorbeeld een protocol voor medewerkers die werken in het klantcontactcentrum over hoe om te gaan met huurders met dementie.
- Laat medewerkers van frontoffice en technische dienst, woonconsulenten en huismeesters een (bewustwordings) training dementie volgen, waarin aandacht is voor het ziekteproces, de omgang met mensen met dementie en het herkennen van signalen en symptomen van de ziekte (en wat te doen met signalen!).
- Werk actief samen met andere partijen die (mede) verantwoordelijk zijn voor een goede omgang met kwetsbare huurders met dementie, bij voorkeur in een DVG-netwerk.
- Zoek als woningcorporatie de verbinding met bijvoorbeeld de dementieconsulent in een gemeente en werk hiermee samen. Koppel bijvoorbeeld de wijkbeheerder aan de dementieconsulent of ergotherapeut.
- Bekijk samen met de bewoner of er behoefte is aan woningaanpassingen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan:
  - Meer lichtpunten voor een betere oriëntatie in de woning.
  - Uit het zicht halen van de voordeur door er een gordijn voor te hangen, om zo dwalen tegen te gaan.
  - Plaatsen van teksten of pictogrammen op kastjes en kamerdeuren, waarmee de inhoud van het kastje of de functie van de ruimte helder wordt.

7

CONCLUSIES

Een dementievriendelijke corporatie:

- Heeft oog voor mensen met dementie én hun mantelzorgers; met name alleenstaande mensen met dementie zijn kwetsbaar.
- Sluit zich aan bij of neemt samen met andere partijen het initiatief tot een dementievriendelijk netwerk.
- Schoolt medewerkers over het ziektebeeld dementie en in het signaleren van hulpvragen en problemen.
- Brengt in kaart wat de woonwensen zijn van huurders met dementie en hun mantelzorgers.

- Werkt samen met specifieke partijen zoals de ergotherapeut en dementieconsulent, bijvoorbeeld door de wijkbeheerder aan deze professionals te koppelen.
- Zorgt dat helder is wie, waarvoor verantwoordelijk is; medewerkers bij het klantcontactcentrum en wijkbeheerders kunnen een signalerende functie hebben.
- Gaat 'er op af': informeert huurders over 'langer thuis wonen' en haalt vragen op.

Heeft u vragen, ideeën, of behoefte aan advies en ondersteuning?
Neem contact op met Zet: info@wijzijnzet.nl , 0135441440
www.wijzijnzet.nl

Bronnen

- Huurders met dementie, Platform 31, KAW, Aedes-Actiz (2014)
- Toolkit dementievriendelijk ontwerpen, Aedes-Actiz (2014)
- Comfortabel wonen met dementie, evaluatie van de handreiking en aanbevelingen voor verdere toepassing, Platform 31, Langer thuis (2014)
- Handreiking 'Comfortabel wonen met dementie', Tips en suggesties voor de aanpassing van bestaande woningen, voor familieleden en hulpverleners
- Placemat wonen met dementie, Spectrum (2014)
- Dementie en 'thuis' wonen. Nu en in de toekomst in Noord-Brabant, Programmaraad Zorgvernieuwing en Psychogeriatric (2014)
- Dementieproofmeter 2015. Inventarisatie van Brabants gemeentelijk dementiebeleid. Programmaraad Zorgvernieuwing en Psychogeriatric (2015)
- Factsheets 'Behoeftenprofiel Dementie'. Programmaraad Zorgvernieuwing en Psychogeriatric (2015)

www.casade.nl
www.cbs.nl
www.alzheimer.nl
www.dementievriendelijk.nl
www.pgraad.com

De activiteiten van de Programmaraad Zorgvernieuwing Psychogeriatric en van Zet worden (mede) mogelijk gemaakt door subsidie van de provincie Noord-Brabant.

Provincie Noord-Brabant

